

Halvårsrapport Israel

Juli 2017

Utenriks:

Fredsbestrebelsene med palestinerne

Tre år etter at forhandlingene mellom Israel og PLO brøt sammen våren 2014, gir den innenrikspolitiske situasjonen på begge sider lite handlingsrom til gjenopptakelse av fredsprosessen. Ingen av partene har tillit til den andre parten. Statsminister Benjamin Netanyahu har uttalt at Israel er villig til å forhandle bilateralt med palestinerne uten forhåndsbetingelser, men hevder President Mahmoud Abbas ikke kan levere. Samtidig har Netanyahu uttalt at en avtale forutsetter palestinsk anerkjennelse av Israel som en jødisk stat, og at Israel beholder sikkerhetskontrollen over hele området vest for Jordan-elven. Palestinerne på sin side ønsker frys i bosettingsutbyggingen og større involvering av internasjonale aktører i eventuelle forhandlinger.

USAs nye president, Donald Trump, sier USA vil anstrenge seg for oppnå en fredsavtale gjennom direkte forhandlinger mellom partene. Trump var i Israel i mai, og var den første sittende amerikanske presidenten til å besøke gamlebyen. Under møtene med Netanyahu sa Trump at han så nye muligheter for partnerskap med palestinerne, men unnlot å nevne to-statsløsningen eller palestinsk selvstendighet. Det ble godt mottatt på høyresiden at israelske bosetninger heller ikke ble nevnt, og at generell kritikk av Israel var fraværende. Dette innebærer en politikkendring etter Obama. Trumps utsending Jason Greenblatt har vært en rekke ganger i Israel og Palestina. Han snakker med et bredt utvalg aktører.

I tråd med anbefalingene i Midtøsten-kvartettens rapport fra 2016, fortsetter det internasjonale samfunnet arbeidet med å bygge to-statsløsningen nedenfra og opp, ved å forsøke å få til en positiv utvikling på bakken og styrke den palestinske økonomien. Gjennom direkte kontakt mellom Israel og PA, oppmuntret av USA og AHLC-formannskapet, har det skjedd framgang innen elektrisitet, vann og avløp på Vestbredden i første halvår 2017.

Iran

Det er fortsatt tverrpolitisk enighet i Israel om at Iran utgjør en strategisk og eksistensiell trussel mot Israel. Israel er fortsatt motstander av atomavtalen med Iran. Israel tror ikke at Iran vil respektere avtalen, og tror Iran før eller siden vil utvikle atomvåpen. Israel frykter også at en bedret iransk økonomi etter opphevingen av sanksjonene vil styrke Irans stilling i regionen og øke den iranske støtten til ikke-statlige aktører som Hamas og Hizbollah, som så vil angripe Israel. Israel ønsker samtidig å utnytte interessefellesskapet med ledende sunni-muslimske stater om å demme opp for Iran til å bedre Israels posisjon i regionen og til å få hjelp til å legge press på palestinerne.

Egypt

Det bilaterale forholdet mellom myndighetene i Israel og Egypt er godt.. Egypt har sendt en ambassadør til Tel Aviv for første gang siden 2012, og Israel har både åpnet et nytt ambassadebygg i Kairo og akkreditert ny ambassadør. Av sikkerhetsgrunner er imidlertid de israelske diplomatene p.t. i Israel. Israel og Egypt samarbeider om sikkerhetsutfordringene på Sinai-halvøya, der militante grupper blant beduinene som er i konflikt med sentralmakten i Egypt har sverget troskap til ISIL. Spenninger med Hamas har de siste årene redusert Egypts vilje og evne til å fungere som mellommann for forhandlinger mellom Israel og palestinerne i Gaza om bedre ordninger for inn- og utførsel av varer til Gaza. I 2017 har Egypt forsøkt å bedre forholdet til Hamas.

Jordan

Jordan er en svært viktig strategisk nabo for Israel. Israel er også viktig for Jordans sikkerhet. Det bilaterale forholdet er imidlertid anstrengt etter at en israelsk sikkerhetsvakt med diplomatisk immunitet skjøt og drepte to jordanere i Amman i juli 2017. Vakten hevder dette skjedde i hhv. selvforsvar og var et uhell. Sammenfallet mellom denne hendelsen og krisen rundt palestinske (og jordanske) protester om sikkerhetstiltakene på Haram al-Sharif / Tempelhøyden i Jerusalem, kompliserte håndteringen på begge sider. Jordan krever p.t. at vakten straffeforfølges i Israel før de vil la Israels ambassadør vende tilbake til Amman.

Tyrkia

Israel og Tyrkia gjenopprettet fulle diplomatiske forbindelser i 2016. Avtalen avsluttet en konflikt som hadde vart siden Israel i 2010 drepte 10 tyrkere under en aksjon mot det tyrkiske skipet Mavi Marmara da det forsøkte å bryte sjøblokaden av Gaza. Avtalen innebærer at Tyrkia annullerer alle rettslige skritt mot involverte israelske militære, mens Israel kompenserer tyrkiske etterlatte og skadde. Israel tillater ubegrenset tyrkisk humanitær bistand til Gaza, så lenge varene transitterer gjennom Ashdod i Israel. Tyrkia har forpliktet seg til å forhindre planlegging av angrep mot Israel fra tyrkisk territorium. I en situasjon der regionen er i full oppløsning og Tyrkia stadig rammes av terror, hadde både Tyrkia og Israel interesse av å avslutte konflikten. Israel er like fullt fortsatt skeptisk til president Recep Tayyip Erdogans politiske ståsted og agering i regionen, noe som igjen kom til syne under striden rundt metalldetektorene på Haram al Sharif / Tempelhøyden i juli 2017.

Syria

Israel har både uttrykt vilje og demonstrert evne til å handle militært i Syria dersom noen av de stridende partene krysser Israels røde linjer. En uttalt rød linje er overføring av avanserte våpen fra Syria til Hizbollah i Libanon. En annen er direkte angrep mot israelsk-okkupert Golan eller planer om å få den syriske befolkningen der til å angripe israelske mål. I tillegg til å skyte tilbake når granater fra Syria sporadisk slår ned på israelsk side, har Israel også trolig flere ganger gjennomført luftangrep inne i Syria. Senest i slutten av juni har det vært flere episoder mellom Syria og israelsk kontrollert område på Golan. De ulike internasjonale

alliansenes luftangrep mot ISIL og mot andre aktører i den syriske borgerkrigen, har også skapt en viss «trengsel» i luftrommet som berører israelske interesser. Israel vektlegger derfor tett kontakt med både vestlige land og Russland om deres militære engasjement i Syria. Siden 2013, har Israel gitt medisinsk behandling til over 3000 syrere i grenseområdene som er skadd i krigen eller som trenger behandling for alvorlig sykdom.

Libanon

Israel ser Libanon som en base for iranskstøttet anti-israelsk militær aktivitet kontrollert av Hizbollah. Israel viser også til mangelfull gjennomføring av Sikkerhetsrådsresolusjonene 1550 og 1701 om demilitarisering av Hizbollah og opphør i våpensmugling fra Syria. UNIFIL er ikke stasjonert i den østlige delen av området mot grensen til Syria. Resultatet av dette er, slik Israel ser det, fortsatt bevæpning av Hizbollah. I tillegg hevder IDF at Hezbollah får kunnskap og teknologi fra Iran for våpenproduksjon i Libanon. Etter israelske vurderinger har Hizbollah et langt høyere væpningsnivå enn før Libanonkrigen i 2006. Så lenge Hizbollah er bundet opp i Syria, anser Israel faren for en ny krig som lav, med mindre Hizbollah av innenrikspolitiske årsaker eventuelt skulle se seg tjent med en ny konflikt.

Innenriks:

Ved parlamentsvalget i Israel 17. mars 2015 ble statsminister Benjamin Netanyahu parti Likud valgets vinner med 30 mandater i Knesset. 6. mai 2015 var en koalisjonsregjering bestående av partiene Likud, Jødisk Hjem, United Torah Judaism, Kulanu og Shas klar. Dette er Netanyahu's fjerde regjering som statsminister. Han var første gang statsminister i perioden 1996 til 1999, og gjenvant posisjonen ved valgene i 2009 og 2013.

Netanyahu kom personlig styrket ut av valget, men endte med en regjeringskoalisjon med knappest mulig parlamentarisk flertall (61 av 120 seter) og sprikende interesser internt. Regjeringen viste begrenset styringsevne i sitt første leveår. Forhandlinger med opposisjonsleder Isaac Herzog strandet da Netanyahu i stedet inngikk regjeringsavtale med Yisrael Beiteinu i mai 2016. Avtalen ga partileder Avigdor Lieberman stillingen som forsvarsminister. Regjeringens representanter i Knesset økte til 66, og har gitt ny styringsdyktighet. Flere kontroversielle lovendringer er siden foretatt. Krav om økt åpenhet om internasjonal finansiering av frivillige organisasjoner, blir av kritikere framstilt som delegitimering av organisasjoner som identifiserer seg med den politiske venstresiden. En annen ny lov gjør det mulig å utestenge representanter fra Knesset etter avstemning med 2/3-dels flertall. *Hasdara*-loven som ble vedtatt i Knesset i februar 2017, legger til rette for å legalisere bosetninger som er bygget på privateid palestinsk land, i strid med tidligere gjeldende israelsk lov (se også nedenfor under «status for bosettingspolitikken»)

Regjeringen fikk i desember 2016 vedtatt et to-årig statsbudsjett, noe som på papiret øker sannsynligheten for at den vil kunne sitte trygt frem til høsten 2018. Likevel er det skjær i sjøen, særlig i form av pågående etterforskning mot statsminister Netanyahu for økonomiske misligheter. Både Likud og de øvrige partiene forbereder seg på regjeringskrise og nyvalg i tilfelle etterforskningen leder til en formell siktelse og Netanyahu må gå av.

Opposisjonen framstår som fragmentert og ineffektiv. De langvarige spekulasjonene i 2016 om at Isaac Herzog ville gå inn i regjeringen, svekket hans rolle som utfordrer til Netanyahu. Herzogs liste, Sionistunionen, er en samling av Arbeiderpartiet og Tzipi Livnis Hatnuah. Etter et godt valg våren 2015, der de vant 24 seter i Knesset, er deres oppslutning halvert på meningsmålingene i 2017. I juli 2017 ble den tidligere forretningsmannen og Kulanu-avhopperen, Avi Gabbay, valgt til ny leder i Arbeiderpartiet. Da han ikke er medlem av Knesset, fortsetter Herzog i den formelle rollen som parlamentarisk opposisjonsleder. Yesh Atid-leder Yair Lapid har søkt å markere seg som en alternativ opposisjonsleder og en realistisk statsministerkandidat fra sentrum. Yesh Atid gjør det godt på meningsmålingene, og Lapid fremstår som den potensielt sterkeste utfordreren til Netanyahu fra opposisjonen.

Samlingen av arabiske partier gjorde Felleslisten til tredje største partigruppe etter valget. De arabiske småpartiene som utgjør listen har svært sprikende ideologi, og etableringen av en enhetlig politisk plattform har vist seg utfordrende. Felleslisten har heller ikke klare alliansepartnere i det politiske landskapet, og har derfor vanskelig for å oppnå politisk gjennomslag.

Den sittende regjeringen har et betydelig innslag av nasjonalreligiøse og bosettere. Naftali Bennetts parti Jødisk Hjem, opprettholder en hard linje mot fredsbestrebelse og kompromisser fra Israels side. Også internt i Netanyahus eget parti Likud, foregår det en høyredreining. Polariseringen mellom venstre og høyre blir sterkere. Sentrums- og venstrepartiene i opposisjonen beskylder høyrepartiene for å føre en politikk som vil isolere Israel fra omverdenen. I denne konteksten framstår president Reuven «Ruvi» Rivlin (74) som modererende. Rivlin har bakgrunn fra Likud, og ble innsatt som president 24. juli 2014. Han er uttalt motstander av en tostatsløsning, men samtidig en tydelig forsvarer av menneskerettigheter og sameksistens. Hans forsvar av minoriteter og de israelske arabernes rettigheter har høstet anerkjennelse fra moderate krefter i Israel og internasjonalt, men har også ført til hatefulle uttalelser og trusler fra ytterliggående elementer på høyresiden.

Status for bosetningspolitikken

Norge anser alle områder Israel inntok militært i 1967 som okkuperte områder. Den 23. desember 2016 vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 2334, som slår fast at «bosetningene i Det palestinske området okkupert siden 1967, inkludert Øst-Jerusalem har ingen juridisk gyldighet og utgjør et åpenbart brudd på internasjonal lov».

Det bor i dag nesten 600.000 bosettere på palestinsk side av våpenhvile-linjen fra 1967, noe som tilsvarer omtrent 7% av Israels samlede befolkning. Ca. 200.000 av disse bor i Øst-Jerusalem og ca. 390.000 på øvrige deler av Vestbredden. I tillegg er det registrert 20.000 israelere på Golan.

Ser man bort fra Jerusalem, bor 132.000 av bosetterne på Vestbredden vest for den ferdigstilte delen av separasjonsbarrieren. Dersom de resterende delen av barrieren ferdigstilles langs den planlagte traseen, vil dette antallet øke til 296.000. Dette vil i så fall etterlate 89.000 bosettere øst for barrieren. I løpet av Netanyahu's statsministerperiode, fra 2009 til i dag, har det samlede antallet bosettere på Vestbredden, utenom Jerusalem, gjennom fødsler og utbygging økt med 82.000, hvorav 20.000 i bosetningene øst for barrierens planlagte trasé. Sett i forhold til den palestinske befolkningen, utgjør bosetterne 12,5% av den samlede befolkningen på Vestbredden, utenom Jerusalem.

I tillegg kommer ca. 100 uregistrerte bosetninger – såkalte utposter – som er formelt ulovlige også under israelsk lovgivning. Det finnes ingen offisiell befolkningsstatistikk for disse, men anslag fra sivilsamfunnsorganisasjonen Peace Now ligger rundt 10.000. Det store flertallet av utpostene ligger øst for den planlagte traseen til separasjonsbarrieren. I Øst-Jerusalem er også ikke-statlige bosetterorganisasjoner, under beskyttelse av israelsk politi, pådrivere for å etablere økt jødisk tilstedeværelse i palestinske bydeler. Dette gjøres gjennom oppkjøp av eiendom gjennom lite transparente kanaler; gjennom rettslige prosesser for å bevise jødisk eierskap til eiendom før 1948; og gjennom opprettelse av jødiske kulturminneparker i områder av arkeologisk betydning.

40 familier ble i februar 2017 evakuert fra Amona-utposten på Vestbredden, etter ordre fra israelsk høyesterett. Dette skapte betydelig strid i regjeringen, og var en medvirkende faktor til at Knesset den påfølgende uken vedtok en lov for retroaktivt å legalisere bosetninger og utposter bygget ulovlig på privateid palestinsk land. De palestinske eierne foreslås kompensert i form av «leieinntekt» eller tilgang til alternative landområder. Loven har møtt kraftig internasjonal kritikk, inkludert fra Norge. Loven vil bli klaget inn for høyesterett. Israels statsadvokat har uttalt at han i så tilfelle ikke vil kunne forsvare loven juridisk, da den etter hans vurdering er i strid med både israelsk og internasjonal lov.

Umiddelbart etter presidentskiftet i USA 20. januar har den israelske regjeringen kunngjort intensjoner om å bygge over 6.000 nye boenheter i bosetningene. Bosettingspolitikken har vært et tema i forbindelse med alle møtene mellom Trump og Netanyahu. Før Trumps besøk til Israel uttalte Netanyahu at Israel vil holde tilbake på bosettingsutvidelser utenfor allerede oppbygde områder. Nye utposter vil ikke bli tillatt. Begrensningene gjelder imidlertid ikke for Øst-Jerusalem, og det flere tusen nye boliger i bosettingene der er kunngjort i første halvår .

Menneskerettigheter

Menneskerettighetssituasjonen i Israel ble vurdert i FNs menneskerettighetsråds periodiske landgjennomgang (UPR) i 2013 og vil bli vurdert igjen høsten 2017. Israel fikk under UPR mange anbefalinger knyttet til situasjonen i de okkuperte områdene. Norges innlegg fokuserte både på MR-brudd i Israel og på forhold i Palestina Israel som okkupasjonsmakt har ansvar for. Norge hadde anbefalinger på tre områder: 1) beskyttelse av palestinsk sivilbefolkning, 2) forholdene i Øst-Jerusalem og 3) tiltak for å styrke rettighetene til den arabiske minoritetsbefolkningen i Israel.

Voldsbølgen som blusset opp høsten 2015 avtok utover våren 2016, selv om enkeltstående alvorlige voldsepisoder fremdeles skaper en spent situasjon. Beskyldninger om at israelske sikkerhetsstyrker ofte møter palestinske angripere med overdreven maktbruk, og skyter for å drepe i situasjoner som ikke er direkte livstruende, fikk ny næring etter offentliggjøringen i mars 2016 av et videoopptak der en israelsk soldat skjøt og drepte en såret og uskadeliggjort palestinsk mann i Hebron. Soldaten ble 4. januar 2017 dømt for forsettlig drap. Saken har medført betydelig debatt i Israel og flere fremtredende politikere, deriblant statsminister Netanyahu, har tatt til orde for å benåde soldaten.

Israel gjenopptok i 2014 praksisen med å rive boliger tilhørende palestinere involvert i voldelige angrep. I perioden fra sommeren 2014 til januar 2017 ble 42 hus revet eller plombert. Praksisen med husødeleggelse har vært kritisert internasjonalt, og til dels nasjonalt, under henvisning til humanitærrettens forbud om ødeleggelse av eiendom under okkupasjon (med unntak for påkrevde militære operasjoner) og forbud mot kollektiv avstraffelse, jf. at straffemetoden rammer gjerningspersonens familie (gjerningsmannen selv er ofte drept) og naboer. Likevel har israelsk høyesterett vektlagt preventiv virkning og gitt medhold til militærets beslutning i disse sakene.

I tillegg står en rekke palestinere i fare for å få sine hjem revet grunnet manglende byggetillatelse. Forholdene i C-områdene på Vestbredden, som er under israelsk sivil og militær administrasjon, er særlig vanskelige. Mangelen på reguleringsplaner gjør det umulig for palestinere å bygge boliger og infrastruktur eller starte forretningsdrift i disse områdene. C-områdene utgjør 60 prosent av Palestina, men bare 1 prosent av områdene er regulert for utbygging. Israel trappet i 2016 opp rivningen av palestinske bygninger som er oppført uten tillatelse i C-området. I følge FN rev Israel over 1000 strukturer i Øst-Jerusalem og C-området i 2016, mange av dem donert av tredjeland som del av humanitærbistanden til Palestina.

Rundt 6.100 palestinske fanger sitter i israelske fengsler. 490 av disse blir holdt i såkalt «administrativ forvaring», uten tiltale eller endelig dom. Administrativ forvaring for inntil 6 måneder besluttet av en domstol, uten at den arresterte får mulighet til å fremme sitt forsvar. Forvaringen kan deretter fornyes et ubestemt antall ganger. Den nasjonale debatten rundt administrativ forvaring blusset opp høsten 2015, etter at flere jødisk-israelske

mistenkte også ble holdt i administrativ forvaring etter mordbrannen i den palestinske landsbyen Duma. De anklagedes advokater har anført at tortur ble brukt mot deres klienter for å presse frem tilståelser. Israelske MR-organisasjoner har bedt staten ta ansvar for å avskaffe all bruk av tortur i israelske fengsler i alle saker, i tråd med israelsk høyesteretts forbud mot tortur i 1999. FNs komite mot tortur (CAT) gjennomførte siste periodiske landgjennomgang for Israel i mai 2016, med anbefalinger blant annet om at Israel må anerkjenne gyldigheten av Torturkonvensjonen for hele statens jurisdiksjon – inkludert de okkuperte områdene – samt etablere nasjonalt lovverk som spesifikt definerer og forbyr tortur. Israel fortsetter også praksis med arrestasjon og forhør av mindreårige, ofte i strid med Konvensjonen for barns rettigheter. I august 2017 sitter rundt 300 palestinske mindreårige under 18 år i israelske fengsler. Mange av de mistenkte under voldsbølgen i 2015-16 var tenåringer, og antallet arresterte mindreårige økte i denne perioden.

Angrep fra ekstremistiske bosettere rettet mot palestinere forblir et alvorlig problem, og etterforskningen i slike saker er gjerne utilfredsstillende. Den israelske MR-organisasjonen Yesh Din har hevdet at 85% av alle anmeldelser av bosettervold mot palestinere eller deres eiendom hadde blitt henlagt. Bare 7,4% av anmeldelsene hadde ledet til tiltale, og kun 1,9% endt med domfellelse.

Det er også MR-utfordringer i selve Israel. Rundt 160.000 beduiner bor i svært kummerlige kår i Negev-ørkenen. Halvparten av disse bor i ikke-ankjente lokalsamfunn, uten reguleringsplaner og ofte uten grunnleggende infrastruktur som strøm og vann. Samtidig bygger staten ut nye lokalsamfunn for jødiske innbyggere i Negev. I flere tilfeller anlegges disse nye lokalsamfunnene i områder hvor det allerede eksisterer ikke-ankjente beduinlandsbyer som må tvangsflyttes.

Rundt 40.000 afrikanske flyktninger, hovedsakelig fra Eritrea og Sudan, oppholder seg i Israel. Menneskerettighetsorganisasjoner i Israel kritiserer myndighetene for ikke å behandle flyktningenes oppholds- og asylsøknader individuelt. I stedet blir de internert i Negev-ørkenen i inntil 12 måneder og forsøkt presset til å godta gjenbosetting i tredjeland (mottakerlandene er ikke oppgitt offisielt, men antas å være Uganda og Rwanda). Asylsøkere gis heller ikke arbeidstillatelse eller tilgang til adekvat helsetilbud. I 2016 skal det kun ha blitt innvilget én asylsøknad. Etter ferdigstillingen av grensegjerdet mot Egypt og Sinai-halvøya i 2013, har strømmen av nye flyktninger nær stoppet opp.

En særskilt utfordring for MR-forsvarere i Israel og de okkuperte områdene er det stadig vanskeligere politiske klimaet. MR-organisasjoner som mottar utenlandsk støtte beskyldes for å være «agenter» for fremmede land som sverter Israel internasjonalt. I juli 2016 ble en ny lov vedtatt i Knesset som krever at sivilsamfunnsorganisasjoner som mottar mer enn

halvparten av sine inntekter fra utenlandske givere må informere om dette på sine nettsider, i sine offentlige publikasjoner, og i sin kontakt med offentlige tjenestemenn og folkevalgte.

Økonomi:

Israels økonomi er fortsatt solid og de fleste makroøkonomiske indikatorer peker ifølge sentralbanken i riktig retning. Økonomien vokste med 3,8 % i 2016 og er forventet å vokse med ca. 3,4 % i 2017 og 3,3% 2018. Samtidig er det tegn til nedgang. I første kvartal 2017 vokste BNP kun med 1,4%. Sysselsettingsveksten er høy og øker med 3,5 % per år. I tillegg holder arbeidsledigheten seg rekordlavt på 4,3 %. Det toårige statsbudsjettet ble i begynnelsen av 2017 godkjent i Knesset og ligger på henholdsvis NIS 360 mrd. i 2017 og NIS 376 mrd. i 2018.

Valutakursen er stabil og shekelen har små svingninger i forhold til USD.

Budsjettunderskuddet i 2016 lå på 2,13% av BNP, noe som er en reduksjon fra 2,9% i 2015. Underskuddet er igjen prognosert til 2,9 % i 2017. Utenlandsgjelden har sunket til 62% av BNP, men er forventet å øke noe neste år. Boligprisveksten fortsetter å være veldig høy og har i snitt ligget på ca. 5 % i 2017. Samtidig er produktivitetsveksten lav og inntektsulikheten og fattigdommen blant de høyeste i OECD. Regjeringen er opptatt av å bygge opp valutaeservene ytterligere. Reservene passerte rekordhøye USD 100 mrd. (ca. 830 mrd. NOK) i begynnelsen av 2017 og ligger nå på USD 107,4 mrd. (ca. 912 mrd. NOK), noe som utgjør 33 % av BNP. Bare i løpet av de tre siste måneder økte sentralbanken sine valutaeserver med USD 3 mrd. 70% av valutaeservene er i amerikanske dollar, 25% i euro og 5 % i britisk pund.

Israels Sentralbank anslår at landets oljeformue vil øke fra null til 90 milliarder USD i løpet av de neste 25 årene. Israel Citizen Fund (Israels oljefond) vil i 2040 utgjøre 8,4% av Israels BNP. En progressiv oljeskatt som stiger fra 20 til 50% skal innføres. Det samlede skattetrykket i gasssektoren vil stige fra 20 til 70% av salgsverdien i løpet av 25 år.

Deltakelsen i arbeidslivet ligger på ca. 63 prosent. Det er en utfordring at svært mange av de ultra-ortodokse mennene og de israelsk-palestinske kvinnene ikke deltar i arbeidslivet. Arbeidsledigheten ligger på ca. 4,2 prosent, lavere enn OECDs gjennomsnitt på 7 prosent. Regjeringen sier den konsentrerer seg om den økonomiske situasjonen for de sosialt svakere stilte gruppene. For å øke den økonomiske veksten er det nødvendig å integrere disse i Israels økonomi, spesielt i landets høyteknologiske industri.

I tillegg til å være verdensledende på teknologisk innovasjon og høyteknologi, begynner Israel for alvor å satse på gassektoren. Leviathan er ett av de største gassfeltene i Middelhavet med et anslått produksjonsvolum på 620 milliarder kubikkmeter gass. Feltet eies amerikanske Noble Energy (40%), israelske Delek Group (45%) og Ratio Oil (15%). Utbyggingen av Leviathan har lenge stått på stedet hvil. Regjeringen har fått kritikk fra opposisjonen og sivilsamfunnet for å gi for mye makt til de to sentrale gass-selskapene. En revidert avtale om Leviathan ble likevel godkjent av regjeringen i mai 2016, og gasselskapene satser på å rekke tidligere anslått produksjonsstart i 2019.

Avtalen om Leviathan-feltet innebærer at etterspørsel i hjemmemarkedet skal dekkes først og gi sikkerhet sammen med gassen fra Tamar-feltet som allerede er i produksjon. Israel vurderer flere alternative planer for eksport av sin gass. I slutten av 2016 inngikk regjeringen en avtale verdt 10 milliarder dollar om å eksportere gass til Jordan via en rørledning innen 3 år. Israel har også intensjoner om å levere gass til palestinske områder. Samtidig er Israel i dialog med Tyrkia om å inngå en avtale om en 500 kilometers undervannsrørledning for gasseksport. Potensialet for import av israelsk gass har blitt nevnt som en av årsakene til tilnærmingen mellom Israel og Tyrkia i 2016. Til tross for hyppige møter og diplomatisk oppmykning er det foreløpig ikke inngått noen eksportavtaler mellom Israel og Tyrkia.

Tidligere i år signerte Israel, Kypros, Hellas og Italia en foreløpig avtale der landene ble enige om å bygge en undervannsrørledning som skal frakte gassen fra Israel (og Kypros) til Europa. Israelerne har også ambisjoner om å nå resten av Europa via Tyrkia eller ved hjelp av allerede eksisterende LNG-terminaler i Egypt. Etter Egypts gassoppdagelser høsten 2015, har det vært spekulasjoner om hvordan dette ville påvirke Israels planer om eksport av gass til Egypt. Landets oljeminister uttalte nylig at Egypt håper å bli selvforsynt med gass i løpet av 2018, noe som kaster tvil over hvorvidt eksport til det egyptiske markedet fortsatt vil være aktuelt.

Nøkkeltall:

Valuta: Ny israelsk shekel (NIS) = ca. 2,4 NOK

BNP: \$ 303,2 mrd. (ca. 2707,5 mrd. NOK).

BNP per innbygger: \$ 36,659

BNP vekstrate: 3,4 %

Økonomisk rangering: 36 største i verden (Verdensbanken). Norge er på 28 plass.

Offentlig gjeld (prosent av BNP): 62 %

Arbeidsledighet: 4,2 %

Det bilaterale forholdet:

Kultursamarbeidet med Israel

Kultursamarbeidet mellom Norge og Israel er svært godt.. I 2017 har ambassaden støttet kunst- og håndverks-studio «Kneips» utstilling på kunstmessen «Fresh Paint» i Tel Aviv. Det ble satset på Norgesprofilering og turistattraktivitet gjennom deltakelse på den største turistmessen i det østlige middelhavsområde «IMTM». Ambassaden profilerte også Norge under Tel Aviv Pride Parade og Tel Aviv LGBT Film Festival. Sammen med andre lands diplomater gikk ambassaden i paraden for å markere Norges støtte til LGBT-rettigheter. I tillegg støttet ambassaden den norske produsenten og lederen av «Oslo/Fusion» Bård Ydens deltakelse i et dommerpanel, og visningen av den norske kortfilmen «Takk for Turen» under filmfestivalen.

En rekke andre norske filmer ble vist på filmfestivaler i Tel Aviv i 2017. «Nowhere to Hide» og «Liberation Day» representerte Norge på «DOCAVIV International Documentary Film festival»; mens «Casper and Emma's Winter» og «Little Grey Fergie Save» ble vist på «Tel Aviv International Children's Film Festival». «The Art of Not Appearing» og «Dilapidated» ble valg ut for «International Student Film Festival» i Tel Aviv. Årets «Jerusalem Prize» i litteratur gikk til Karl Ove Knausgård, som deltok på «Jerusalem International Book Fair». Den norske eksperimentell jazz-gitaristen Stian Westerhus spilte på Israel Festival 2017.

Økningen i kulturaktiviteter har blitt godt mottatt i Israel. Kontakten mellom norske og israelske kulturinstitusjoner er god, og det israelske publikummet slutter opp om norske eller norsk-relaterte arrangement. Norsk musikk, både elektronika, jazz og hard rock, er populært i Israel. Konserter, besøk av artister og kunstnere skjer først og fremst på lokalt israelsk initiativ. Mye norsk litteratur har blitt oversatt til hebraisk de siste årene, herunder Dag Solstad, Kjell Askildsen, Per Petterson og Karl Ove Knausgård. Jo Nesbøs bøker er også veldig populære. Den israelske oversetteren Dana Caspi fikk i begynnelsen av året Ramat Gans pris for «Excellence in Literature» for hennes oversettelse av Dag Solstads «Ellevte Roman Bok Atten». Flere av de norsk-relaterte kulturarrangementene fikk god pressedekning.

Presse- og besøksreiser til Norge er et svært viktig virkemiddel i å skape både større forståelse for norske forhold og etterspørsel etter norsk kultur i Israel. I august 2016 besøkte en gruppe israelske kulturjournalister og musikkagenter Øya-festivalen. I september 2016 besøkte en annen gruppe Ibsen-festivalen i Oslo. I 2017 vil israelske journalister oppleve Oslo som en «by i natur» i forbindelse med Oslo Maraton.

Handel og næringssamarbeid med Israel

Selv om nivået fortsatt er beskjedent, er Israel blant Norges viktigste handelspartnere i Midtøsten. Handelen mellom Norge og Israel har økt syv år på rad. I 2015 steg verdien av

norsk eksport 40% og verdien av importen 9,5%. I 2016 steg eksportverdien med 28,5% mens verdien av importen forble stabil. Tallene har sammenheng med de store svingningene i valutakursen, men volumet har også økt. Høyteknologisk utstyr (maskiner) og frukt utgjør mesteparten av den israelske eksporten til Norge, mens den største eksporten fra Norge er fisk, i hovedsak laks, sild og makrell. Fiskeimporten fra Norge utgjør ca. en tredjedel av all fiskeimport til Israel.

Norge har en solid rolle som finansiell aktør i Israel. Statens Pensjonsfond Utland har investert NOK 25,6 mrd. (ca. USD 3 mrd.) i «bonds and equities». Dette er SPUs største investeringer i Midtøsten. SPU eier nå aksjer i 60 israelske selskaper og har også investert i israelske statsobligasjoner. SPUs investeringer i Israel er mer enn tredoblet siden 2011.

Godkjennelsen i Knesset av Leviathan-avtalen mellom regjeringen og gass-selskapene muliggjør videreutbygging av det store gassfeltet med anslått produksjonsstart i 2019. Dette åpner for større næringssamarbeid også innen gassvirksomhet. Norske BW Offshore har en intensjonsavtale verdt 2,7 milliarder dollar (22,3 milliarder kroner) for levering av et flytende gassanlegg til feltet. Dette kan potensielt bli den største norsk-israelske forretningsavtalen noensinne. Gassforekomstene på Israels kontinentalsokkel og i denne delen av Middelhavet åpner muligheter og skaper behov for samarbeid i regionen om infrastruktur for eksport av gass. Gassforekomstene har synliggjort behovet for bedre regulering av utnyttning av Israels naturforekomster. Det har vært interesse for den norske forvaltningsmodellen.

I tråd med Norges egen satsing på innovasjon og ny teknologi, deltok en norsk delegasjon i september 2016 på *DLD Tel Aviv Innovation Festival*, en næringslivskonferanse rettet mot oppstartbedriftsmiljøer med fokus på innovasjon og entreprenørskap. Delegasjonen bestod av ti start-up bedrifter, representanter fra Stavanger Kommune, Oslo Business Region og Norsk-Israelsk handelskammer og hadde som mål å finne israelske samarbeidspartnere. Flere israelske aktører deltok også på *Oslo Innovation Week* høsten 2016. Norske fagmiljøer er særlig interessert i de israelske oppstartsfinansieringsordningene.

I september 2016 besøkte daværende Olje- og energiminister Tord Lien Israel. Forskere fra NTNU og Universitetet i Stavanger var med for å knytte kontakter mellom israelske og norske forskningsmiljøer på energiområdet. I november 2016 besøkte en gruppe israelske journalister fiskeindustrien og oppdrett på Hitra og Frøya som står for størsteparten av norsk eksport av fisk til Israel.

12. januar 2017 underskrev utenriksminister Børge Brende og statsminister Netanyahu en intensjonserklæring om samarbeid innen forskning og utvikling mellom Norge og Israel.

Norske og israelske forskningsinstitutter har allerede et betydelig samarbeid, som primært finansieres gjennom begge lands deltakelse i EUs forskningsprogram Horisont2020. Israel er nr. 21 blant Norges viktigste samarbeidspartnere i dette programmet. Av 122 fellessøknader,

er hver fjerde søknad innstilt for finansiering. I tillegg deltar Norge i bredere samarbeidsprosjekter der også Israel er med. Gjennom Forskningsrådet finansieres ytterligere 10 prosjekter med israelske institusjoner som samarbeidspartnere. Tema i prosjektene spenner fra IKT til teologi og musikkterapi, men det er særlig innenfor medisinsk forskning at det er samarbeid. Utdanning og læringsteknologi er et annet potensielt samarbeidsfelt. En norsk delegasjon av utdanningsinstitusjoner sammen med Oslo EdTech Cluster deltok på utdanningskonferansen *Global Education Industry Summit* i Jerusalem høsten 2016.

	2016	2015	2014	2013	2012
<i>Mill. NOK</i>					
Eksport fra Norge					
Fisk	1193	862	645	457	422
Maskiner og transportmidler	96	118	34	40	44
Annen eksport	85	89	74	165	113
TOTALT	1 374	1069	753	662	579
Import til Norge					
Maskiner og transportmidler	386	388	363	344	306
Matvarer (hovedsakelig frukt)	190	151	145	146	138
Kjemiske produkter	135	159	145	111	137
Annet import	245	257	223	205	180
TOTALT	956	955	876	806	761
Oljefondets investeringer					
Aksjer	11 335	13,3	9,3	5,9	3,8
Rentepapirer	14 325	11,3	9,5	7,7	5,8
TOTALT	25 660	24,6	18,8	13,6	9,6

Landfakta Israel

Landareal	Folketall	Befolkningsvekst	Hovedstad
20 700 km² <i>(våpenhvilelinjene av 1949)</i>	8,2 mill. <i>(feb. 2016)</i>	1,6 % <i>(2016)</i>	Jerusalem <i>(ikke internasjonalt anerkjent)</i>

Økonomi

BNP	BNP pr. innbygger	BNP vekstrate	Nasjonal valuta
USD 303 mrd. (2016)	USD 36,659 <i>(2016)</i>	3,4 % <i>(2016)</i>	Ny israelsk shekel (NIS)

Politisk system

Statsform: Republikk, parlamentarisk demokrati

Når etablert: 14.5.1948

Siste nasjonale valg til Knesset: 17. mars 2015

	Tittel	Navn	Tiltredelsesdato
<i>Statsoverhode</i>	President	Reuven «Ruby» Rivlin	24. juli 2014
<i>Regjeringssjef</i>	Statsminister	Benyamin Netanyahu	01.04.2009 (2. regj.) 18.03.2013 (3. regj.) 14.05.2015 (4. regj.)
<i>Utenriksminister</i>	Statsminister og utenriksminister	Benyamin Netanyahu	

Mandatfordelingen i nasjonalforsamlingen, Knesset:

Navn på parti	Leder	Seter i Knesset (totalt 120)
Likud	Benjamin Netanyahu	30
Sionistunionen	Isaac Herzog	24
Felleslisten	Ayman Odeh	13
Yesh Atid	Yair Lapid	11
Kulanu	Moshe Kahlon	10
Jødisk Hjem	Naftali Bennett	8
Shas	Aryeh Deri	7
Yisrael Beiteinu	Avigdor Liberman	5*
United Torah Judaism	Yaakov Litzman	6
Meretz	Zahava Gal-On	5

* Orly Levy meldte seg ut av Yisrael Beiteinu i mai 2016, og sitter nå i Knesset som uavhengig representant

Bilaterale forbindelser

Norske besøk til landet (gjennomførte)

<i>Hvem (tittel/navn)</i>	<i>Når</i>
Utenriksminister Børge Brende	April 2017
Utenriksminister Børge Brende	Januar 2017
Utenriksminister Børge Brende	Oktober 2016
Olje- og energiminister Tord Lien	September 2016
Utenriksminister Børge Brende	September 2016
Utenriksminister Børge Brende	Mai 2016
Utenriksminister Børge Brende	Mars 2016
Stortingets utenrikskomite	Februar 2016
Utenriksminister Børge Brende	September 2015
Utenriksminister Børge Brende	Mai 2015
Utenriksminister Børge Brende	Januar 2015
Utenriksminister Børge Brende	September 2014
Utenriksminister Børge Brende	Juli 2014
Utenriksminister Børge Brende	Mai 2014
Utenriksminister Børge Brende	November 2013
Utenriksminister Espen Barth Eide	August 2013
Olje- og energiminister Ola Borten Moe	April 2013